

LekaSpråkaLära

Slutrapport Gävleborg

1. Bakgrund

Den arbetsgrupp som leder och genomför arbetet består av

Marie Bendroth Karlsson Högskolan i Gävle

Ann Emilsson Högskolebiblioteket

Inger Hedman Högskolan i Gävle

Annica Welander Myndigheten för skolutveckling

Christine Wennerholm Länsbibliotek Gävleborg

Vår utgångspunkt var

- att arbeta processinriktat och att ge utrymme för en hög grad av delaktighet.
- ge inspiration i att kommunicera med olika uttrycksformer som; ord, bild, rörelse mm
- ge förutsättningar för lärande samtal mellan de båda professionerna och utveckling av ett gemensamt barnperspektiv.

2. Val av utvecklingsområden/Problemområde

Vi ser styrgruppens uppgift att som projektledare stödja deltagarna på *deras* väg mot val av mål och innehåll.

Vi vill också stimulera utvecklingen av ett arbetssätt som omfattar lyssnande, eftertanke och som med ett uttalat barnperspektiv främjar olika kommunikationsformer. Vi valde därför följande teman som innehåll i de tre lärgångsträffarna:

Muntligt berättande, bild och pedagogisk dokumentation och musik och rörelse.

Berättande

Den första lärgången hade muntligt berättande som tema. Vi ville ge de vuxna inspiration till att bli berättande förebilder för barnen. Berättande är ett område som vi menar borde vara bekant för båda professionerna men som vi vet också behöver övning och stimulans för att utvecklas och hållas vid liv. Det muntliga berättandet och fantasifulle historier visade sig också vara ett bra sätt att lära känna varandra på, denna första storträff.

Bild och Pedagogisk dokumentation

Vår avsikt med andra lärgångens tema var att öka förståelsen för barns bilder som språk. Vad berättar barn med sina bilder? Vi ser det som angeläget att förstå små barns bilder som berättelser och bildlek snarare än produkter. Det är också viktigt att uppmärksamma hur nära bilden och skriften ligger varandra i barns erövrande av skriftspråk.

En andra viktig del av innehållet denna lärgång var att ge ökad kunskap om hur man använder pedagogisk dokumentation för att upptäcka hur barn använder bilder och tecken av olika slag .

Musik och rörelse

Vid den tredje lärgången ville vi ge inspiration till att använda musik och rörelse i språkutvecklande temaarbete. Vi ville också ge möjligheten att tillsammans diskutera på vilket sätt barns "literacitet" kommer till uttryck i vardagen på förskolan och betona vikten av att uppmärksamma och uppmuntra sådana initiativ.

3. Mål

Förutom de mål som fastlagts av Myndigheten för skolutveckling formulerade vi följande strävansmål för LekaSpråkaLära Gävleborg:

- att samtliga deltagare uppmärksammar barns perspektiv och delaktighet som centralt i lärandet
- att deltagarna utvecklar ett hållbart arbetssätt som främjar barns språkutveckling
- att alla lärgångslag blir medvetna om betydelsen av ett vidgat språkbegrepp i samband med barns språkutveckling

4. Genomförande/tillvägagångssätt

Urval och inriktning

I projektet deltog åtta lärgångslag i regionen. De representerade sex kommuner av länets tio.

Lärgångslagens sammansättning varierar ;från stadsdelen Andersberg i Gävle som endast består av två personer, en från varje profession, till Ljusdals kommun som finns representerade med en person från biblioteket och 6 från förskolan.

Vi har under projektets gång blivit varse att gruppammansättningen har stor betydelse.

Styrgruppens arbete med projektets uppläggning och innehåll började i juni 2005 med planering av lärgångarna. Vi var överens om *platsens* betydelse för lärgångsträffarna och hade ambitionen att få en bra geografisk spridning av träffarna i regionen. Vi ansåg att innehållet i lärgångarna delvis skulle anpassas utifrån önskemål och behov bland deltagarna (se vår målsättning s.1) under resans gång. Vi ville dock att alla lärgångar skulle präglas av det vidgade språkbegreppet som omfattar ordet såväl som bilden, tonen, texten och rörelsen.

Tre lärgångar

Den första lärgången Det var en gång... genomfördes på Alfta Gästgiveri 23 - 24 februari 2006.

Vårt tema var muntligt berättande. Lärgången inleddes med en presentation av oss och av projektets syfte och mål. De båda verksamheternas, förskolan och biblioteket, styrdokument aktualiserades för att belysa det gemensamma uppdraget. Därefter följde en föreläsning om tre aspekter på sagans betydelse: lärande, läkande och regional identitet. Maria Westerman från bibliotek Gävleborg föreläste och ledde också en workshop i berättande. Därefter fortsatte vi med enkla övningar i vilka både ord alternativt bild blev utgångspunkter för individuellt och kollektivt berättande.

Vid denna lärgång fick alla deltagare ett ex av Carina Fast *Berätta!* Och uppdrag att läsa och använda den.

Den andra lärgången ägde rum på Stiftsgården Undersvik 31 augusti – 1 september 2006.

Temat denna gång var bilden som språk, med fokus på barns egna bilder och vad de berättar. Vi betonade vikten av att ha ett barnperspektiv i arbetet. Vi lyfte också fram pedagogisk dokumentation som redskap för att synliggöra barnens och det egna lärandet. Träffen inleddes med en uppgift där deltagarna fick reflektera över nuläge – dokumentation – mål. Därefter föreläste Karin Furness om barns bildberättande och pedagogisk dokumentation. Hon poängterade vikten av pedagogens nyfikenhet samt vikten av att följa barnet i dess undersökningar. Karin Furness visade ett rikt bildmaterial från förskolor Skarpnäck och deras arbete med lärande genom bild.

Lärgångslagen presenterade därefter vad de gjort under första terminen med LSL. Lärgångens andra dag inleddes med kollektiva färgövningar Syftet var att ge en koppling mellan det praktiska och teoretiska. Vi avslutade med att Marie Bendroth Karlsson berättade om sin avhandling *Bildskapande i förskola och skola. Estetisk verksamhet och pedagogiska dilemman*.

Till gemensam litteratur denna gång hade vi valt *Lyssnandets pedagogik* av Ann Åberg och Hillevi Lenz Taguchi.

Den tredje lärgången 29 – 30 mars 2007, tillbringades på Gysinge Herrgård. Lärgångslagen hade sedan några månader tillbaka fått i uppgift att göra en dokumentation på en ”literacitetshändelse”.

Begreppet literacitet hade introducerats under en föreläsning med Elisabeth Björklund (doktorand och verksam på Högskolan i Gävle) tidigare under terminen. Lärgångslagen fick i tvärgrupper diskutera dokumentationerna och hur de kan användas. Vi fortsatte sedan med utvärderande samtal kring arbetet med LSL. Det gavs även utrymme för lärgångslagen att diskutera hur man ville gå vidare i arbetet med barns språkutveckling och hur samverkan förskola och bibliotek skulle fortsätta. Under lärgångens andra dag höll Sofia Jeppson, musikhandledare på Kulturskolan i Gävle en kombinerad föreläsning och workshop om och med musik och rörelse. Lärgångslagen fick ta del av Sofias erfarenheter av hur man kan använda barnlitteratur som utgångspunkt för musik, lek, rörelse och drama. Annica Welander från MSU sammanfattade slutligen träffen med sina erfarenheter och reflektioner kring LSL.

Litteratur

Förutom den litteratur vi valt för gemensam läsning har deltagarna också valt egen litteratur för projektarbetet. Dessa har köpts in på projektets budget.

Mentorsbesök

Projektarbetet har omfattat mentorsbesök. Varje lärgångslag har fått besök en eller två gånger per termin. Vi delade upp oss i två mentorslag där Inger och Marie har haft ett pedagogiskt fokus på handledningen, medan Christine, Annica utgjorde det andra mentorslaget där det viktiga var kontakt med lärlagens chefer. Ann deltog i mån av tid i det lag som passade bäst. Vi tyckte det var viktigt att cheferna blev involverade eftersom såväl bibliotekarier som förskolepersonal behöver stöd på hemmaplan. Det var också viktigt att projektet förankrades som ett kvalitetsarbete som kräver delaktighet och engagemang på alla nivåer.

Ett viktigt syfte med mentorsträffarna utöver att vara en diskussionspartner, var att uppmärksamma både önskemål och eventuella problem som fanns i lärgångslagen. Vi hade för avsikt att det som framkommit vid mentorsträffarna skulle influera det innehåll vi presenterade för lärgång två och tre.

Föreläsning på högskolan

Den 28 november 2006 var deltagarna inbjudna till en eftermiddag på högskolan i Gävle. Elisabeth Björklund föreläste om sitt avhandlingsarbete under titeln *Den pedagogiska miljöns betydelse för barns läs- och skrivutveckling*. Hon diskuterar begrepp "literacitet" och ställer frågan *hur får man syn på barns språkutveckling?* Det blir utifrån denna fråga som vi senare ger deltagarna i uppgift att dokumentera en situation då barn sysslar med något som är språkrelaterat. Vilket visar sig ge ett spännande resultat då deltagarna blir uppmärksamma på att det sker mycket i det vardagliga som ofta inte uppmärksammas.

Avslutning och tårtkalas

Den 29 maj 2007 träffas vi på högskolan för att fira att vi genomfört projektet och avsluta den formella delen av arbetet. Vi gör snabbporträtt och sätter ihop till en seriestrip. Så använder vi både ord och bild för att ge en sista kommentar innan vi äter tårta och delar ut diplom.

5. Utvärdering

Projektet i sin helhet kommer att utvärderas externt genom myndighetens försorg.

6 och 7. Resultat/Effekt/Analys

Styrgruppen har följt lärgångslagens processer dels genom mentorsbesök dels genom muntliga rapporter vid varje lärgångsträff. har erfarenhetsutbyte och lägesrapporter varit en viktig del. I april 2007 sammanställde varje lärgångslag en skriftlig utvärdering och en sammanfattning av sitt arbete. Resultaten ska ses i belysning av mål i tre nivåer eller aspekter av samma mål vilket man nu vill. Det handlar om de övergripande mål som MSU formulerat, de strävansmål som styrgruppen i Gävleborg

lagt till och sist men absolut inte minst lärgångslagens egna målformulering för det konkreta genomförandet.

Samarbete förskola – bibliotek

Det övergripande syftet med projektet *Att stärka och stimulera förskolans pedagogiska arbete med språkutveckling genom ett fördjupat samarbete mellan bibliotekarier och pedagoger i förskolan* har uppfyllts i sju av åtta lärgångslag.

Vad har hänt? Projektet har gett förutsättningar i form av möten och tid till *samtal* för att bibliotekarier och förskolepersonal ska ha möjlighet att utveckla aktiviteter tillsammans. Det har resulterat i:

- fler förskolebesök på biblioteken
- föräldramöte på biblioteken o/e bokprat på föräldramöten på förskolan
- fler typer av språkrelaterade aktiviteter på biblioteken
- mer "livaktiga" bokpåsar

De sju lärgångslagen är rörande överens om att man fått ökad kunskap om varandras professioner/kompetenser. Bibliotekarierna talar om att de fått en kunskap om yngre barn som de inte hade tidigare. Förskolepersonalen säger sig nu veta att bibliotekarierna inte enbart lånar ut böcker utan också kan vara en resurs i bl a berättarkonst och kunskapssökande. De har också haft glädje av att bibliotekarierna har en djup och bred kunskap om barnböcker och barnboksutgivning som de flesta förskollärare inte har eller hinner hänga med i.

Vi kan se att samarbetet mellan de olika professionerna ser olika ut på olika ställen och att graden av samarbete varierat. Detta delvis på geografiska avstånd men också beroende av tid, personer, projektets karaktär. Tex på Andersberg i Gävle har samverkan varit mycket hög i den meningen att innehållet i temarbetet under en längre period har flätats mellan biblioteket och förskolan.

Det enda lärgångslaget som avviker från måluppfyllelse visade tidigt i arbetet en tveksam inställning och beroende av olika faktorer, där den viktigaste kan vara att en engagerad bibliotekarie försvann till annan tjänst och inte ersattes. Förskolan har deltagit med representanter vid varje lärgångsträff men med olika personer. De har visat sig inspirerade av träffarnas innehåll, så förhoppningsvis har det satt några spår.

Berättande och läsning

Berättande och läsning som vardagliga inslag och att barnen får redskap för att använda sig av olika uttrycksätt hör också till MSU's mål.

Också detta mål kan sägas ha uppnåtts. Framförallt när det gäller berättande och läsning. Deltagarna menar att berättande och bokläsning blivit mer frekvent! De vuxna berättar mer och barnen får i uppgift att berätta antingen egna berättelser eller att återberätta någon bok de läst. Förskolepersonalen har uppmärksammat att barnen berättar oftare spontant för varandra numer. Vilket ju kan tas som ett gott tecken på att den pedagogiska miljön stimulerar och ger redskap för just detta. Det pedagogiska arbetet med berättelser och ramsor har fördjupats. Det ges överlag mer tid till arbete med en bok eller en berättelse i olika former.

Effekter relaterade till Gävleborgsmålen

Se våra delmål (punkt 3) vilka kan summeras *i barnperspektiv, hållbart samarbete och vidgat språkbegrepp*.

Barnperspektiv

Vi menar att framförallt andra lärgångsträffen gav insikter och aha upplevelser av vad ett barnperspektiv kan innebära. I utvärderingarna uttrycks det som att "få syn på barns kompetenser". Genom läsning av Åberg & Taguchi och dokumentationsuppgiften på "literacitetshändelse" fästes uppmärksamheten ytterligare på vad barnen själva gör i det lilla. De upptäckterna behövs för att kunna stärka och stödja i barnens egen upptäcktsfärd istället för att som oftast komma aktivitetsförslag från ett uppifrånperspektiv. Denna vändning i perspektiv innebar på ett par ställen att man ändrade om i miljön;gjorde material mer tillgängligt, dokumentation och bilder i barnhöjd, större rum för skapande aktiviteter osv.

Hållbart samarbete

Vår förhoppning är att LSL inte ska vara en tillfällighet utan ge en grund för hållbart samarbete mellan de båda professionerna och en syn på barns språkutveckling och lärande som kräver en öppenhet ny kunskap på området.

Det är svårt att nu uttala sig om hållbarhet, men om vi utgår ifrån deltagarnas samstämmiga ”*det känns inte som om detta är avslutat utan vi kommer ju att fortsätta*” – så är det en bra indikation på att grunden är lagd!

Vidgat språkbegrepp

Bild, musik, drama och rörelse används i olika omfattningar på samtliga förskolor. Det material vi i första hand har tagit del av är barns bilder. Det är bilder gjorda utifrån berättelser både en slags illustrativa bilder men också bilder som genererar nya berättelser och tankar. I samband med bildskapande har i många fall personalen hjälpt barnen att skriva till sina bilder.

Några av lärgångslagen har tidigt valt att ha ett bestämt innehåll/tema för en längre tid;

- känslor (Grodanböckerna av Max Velthuis)
- lokalhistoria
- Astons stenar av Lotta Gaffenblad
- Alfons Åberg av Gunilla Bergström
- Minnipinnarna av Roald Dahl

Samtliga dessa teman har bearbetats i olika uttrycksformer mer eller mindre experimentellt. Mer eller mindre utifrån barnen.

Lärgångslagets mål

Målen har varit av olika slag och de tankar som ligger bakom kan kategoriseras som:

- pedagogiska – kreativa, språkaktiva barn
- bildningsmål – t ex biblioteket som kulturinstitution för alla
- kunskapsmål – t ex lokalhistoria
- fostran – kunna sitta still, kunna sköta böcker
- sociala mål – lyssna på varandra, sätta ord på och känna igen känslor

Alla dessa mål har i någon mening uppfyllts. Men det är ju samtidigt inga mål man uppfyller en gång för alla utan detta arbete är förhoppningsvis början på något som kommer att utvecklas och fortgå.

Ett av de mål som formulerats på flera ställen är en önskan om att sprida och dela med sig av de erfarenheter LSL givit till andra avdelningar och förskolor i närområdet. Det har på ett ställe, med stor framgång, anordnats en berättarkväll för alla förskolor i kommunen. På flera ställen har informationsarbete gjorts i språknätverk och ”kvalitetsgrupper”. Förutom att informera och inspirera andra professionella har föräldrarna varit viktiga att involvera i barnens språkutveckling. På ett flertal ställen i vårt län har också ”bildningstanken” om att inspirera föräldrar att använda biblioteket rönt framgång. Vilket innebär att föräldrar som inte tidigare varit på biblioteket kommit dit sina barn.

8. Sammanfattning/Slutsatser

Lärgångsträffarna har varit mycket betydelsefulla! Vid dessa tillfällen har det funnits tid för möten och samtal. Mentorsbesöken, tycker vi i styrgruppen, varit för få för att vi ska kunna vara reflekterande och utmanande i den utsträckning vi önskat. Som det nu varit har vi varit mest lyssnande och uppmuntrande vilket också behövs i synnerhet som vi ville ha ett processinriktat arbetssätt. Men den gemensamma kvalificerade reflektionen skulle behövas i större utsträckning. Nu upplever vi att vi känner personal och verksamhet tillräckligt för att vara mer av en utmanande blick utifrån. Allt tar tid! Tid är en bristvara menar samtliga. En samtidsproblematik! Tid är ju på ett sätt det vi har mest av i nerskärningstider men det handlar om att prioritera och förhålla sig till krav och förväntningar på ett fruktbart sätt – det är det svåra!

Att hitta tider för möten kan vara svårt men Möten och Samtal är så oerhört centralt för att utveckla verksamhet och relationer! Detta gäller slutligen också styrgruppens erfarenheter. Vi har ju också lärt känna varandra och skapat relationer mellan Bibliotek Gävleborg och högskolan. Dessa relationer

kommer förhoppningsvis att leda till ett fortsatt och utökat samarbete som framförallt kommer att röra lärarstudenter.

I utvärderingen från Älvkarleby fanns ett citat vi gärna avslutar med

Samtal är viktigare än guld och ljus

Goethe

9. Ekonomisk redovisning

Redovisas separat.

Som bilagor läggs utvärderingarna ifrån lärgångslagen.

Sammanställning av

Marie Bendroth Karlsson
i samarbete med övriga i styrgruppen

/Pux samverkansråd/Arsberättelse bil 3